

Nowe stanowiska iglicy małej *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) w okolicy Dobrego Miasta (Polska północno-wschodnia)

New localities of *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) in the vicinity of Dobre Miasto (north-eastern Poland)

Stanisław CZACHOROWSKI¹, Paweł CZACHOROWSKI²

¹Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Pl. Łódzki 3, 10-727 Olsztyn; stanislaw.czachorowski@uwm.edu.pl

²ul. Iwaszkiewicza 16 m. 22, 10-089 Olsztyn; pczachor1@wp.pl

Iglica mała *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) należy do najbardziej narażonych na wyginięcie gatunków ważek Europy (DIJKSTRA 2006). Na Czerwonej Liście IUCN nadano jej status Near Threatened (NT), co świadczy o bliskości zagrożenia w skali globalnej (BERNARD, WILDERMUTH 2006). W Polsce objęta jest ochroną gatunkową, a na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” (BERNARD i in. 2002) posiada status EN, tak samo jak w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” (BERNARD 2004). Z racji obecności wśród gatunków „specjalnej troski”, gatunek ten doczekał się licznych publikacji. Pierwsza polska synteza z danymi o 31 stanowiskach ukazała się w 1998 r. (BERNARD 1998). W ubiegłym roku wydano kolejną syntetyczną pracę z danymi o 64 kolejnych nowych i zweryfikowanych stanowiskach (BERNARD, BUCZYŃSKI 2008).

W lipcu 2008 r., w trakcie badań inwentaryzacyjnych projektowanego obszaru Natura 2000 „Swajnie” k. Dobrego Miasta (ok. 20 km na północ od Olsztyna, Pojezierze Mazurskie), odnotowaliśmy dwa stanowiska iglicy małej, które nie były wcześniej rozpoznane, czego dowodzi ich brak w publikacji BERNARDA, BUCZYŃSKIEGO (2008). Informacje o nowych stanowiskach zostały zgłoszone do „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce”.

Obydwa wystąpienia zostały zanotowane tego samego dnia, 8 lipca 2008 r. Mimo, iż dzień był pochmurny, nie sprzyjając badaniom, to właśnie wówczas udało się dokonać jednych z ciekawszych obserwacji. Iglica obserwowana była na dwóch małych jeziorach na torfowiskach wysokich (w trzech innych, sąsiadujących zbiornikach gatunku tego nie było). Na brzegach jeziorok występowało typowe i dobrze wykształcone pło torfowiskowe, z: torfowcami (*Sphagnum* sp.), żurawiną (*Oxycoccus quadripetalus* GILIB.), roszką (*Drosera* sp.), bobrkiem trójlistnym (*Menyanthes trifoliata* L.), licznymi turzycami (*Carex* sp.) oraz pojedynczymi niewielkimi sosnami (*Pinus silvestris* L.). Przy samym brzegu wąskim pasem, liczniej występowały turzyce.

Pierwsze stanowisko (Fot. 1) położone jest w przybliżeniu w połowie drogi pomiędzy wsiami Międzylesie oraz osadą Swajnie. W miejscu o współrzędnych 54°00'12,64"N; 20°30'10,62"E (kwadrat UTM DE68) zanotowano kilka imagines w nadbrzeżnej roślinności, w towarzystwie takich gatunków jak: *Aeshna grandis* (L.) (pojedyncza samica), *Cordulia aenea* (L.) (kilka patrolujących samców), *Erythromma najas* (CHARP.) (dość liczne), *Coenagrion puella* (L.) (liczne) oraz *Ischnura elegans* (VANDER L.). Z powodu nadciągającej burzy i konieczności spenetrowania także innych

Fot. 1. Stanowisko nr 1: jeziorko między miejscowościami Międzyzlesie i Swajnie.
 Phot. 1. Locality no. 2: small lake between Międzyzlesie and Swajnie.

stanowisk w związku z głównym przedmiotem badań, obserwację przerwano po przebyciu relatywnie krótkiego odcinka brzegu jeziorka. Fragmentaryczne dane nie pozwalają na wyciągnięcie pewnych wniosków dotyczących stanu populacji na tym stanowisku. Nie jest jednak wykluczone, że *Nehalennia speciosa* występuje też w innych częściach stosunkowo jednorodnego pobraża tego zbiornika. Dostęp do lustra wody był utrudniony przez zwarte zbiorowiska roślinności krzaczastej oraz niepewny grunt torfowiska, co zmniejsza potencjalne ryzyko ingerencji człowieka. Nie zaobserwowano tutaj porzuconych śmieci i akcesoriów wędkarskich, spotykanych wokół innych badanych jezior tego obszaru.

Drugie stanowisko (Fot. 2) jest mniejszym spośród dwóch jezierek na torfowisku wysokim na południe od jeziora Błotnik. Współrzędne geograficzne to: 53°59'50,33"N; 20°28'09,34"E (DE68). Pomimo spenetrowania tylko części linii

brzegowej zbiornika, zaobserwowano bardzo liczne osobniki *Nehalennia speciosa* na całej długości badanego pasa roślinności przybrzeżnej. Z powodu niewielkich rozmiarów zbiornika i bardzo jednorodnego charakteru brzegu prawdopodobna jest ocena, iż na całej długości jego linii brzegowej w chwili obserwacji obecnych było kilkadziesiąt osobników. Oprócz iglicy małej stwierdzono także patrolujące samce *Leucorrhinia albifrons* (BURM.) (kilkanaście osobników) i bardzo liczne osobniki *Lestes virens* (CHARP.), odnotowano także *Enallagma cyathigerum* (CHARP.). Zbiornik ten jest niestety dużo bardziej dostępny niż

uprzednio omówiony (łatwy dostęp ścieżką z pobliskiej drogi gruntowej), co naraża go na niszczący wpływ człowieka. Nadzieję budzi fakt, iż zainteresowanie wędkarzy odwraca leżący nieopodal drugi, większy zbiornik, gdzie znajdowano liczne ślady ich bytności.

Napawa optymizmem, że stanowiska gatunku tak zawężającego swój zasięg odnalezione zostały właśnie na obszarze

Fot. 2. Stanowisko nr 2: jeziorko na torfowisku wysokim koło Jeziora Błotnik.
 Phot. 2. Locality no. 2: small lake on the high peat bog at the Lake Błotnik.

proponowanym do objęcia ochroną. Z pewnością spowoduje to większą kontrolę nad gospodarowaniem terenem, co zabezpieczy siedliska *N. speciosa* przed nadmiernym przekształceniem. Jednak z drugiej strony, jak zaznaczyliśmy wcześniej, przeprowadzone obserwacje miały charakter bardzo ogólny i pobieżny, nie będąc bezpośrednio związane z głównym przedmiotem prowadzonych badań. Dlatego też pożądane są dalsze obserwacje, ukierunkowane właśnie na iglicę małą, co pozwoliłoby na rzetelną ocenę stanu populacji oraz ich kontrolę. Nowe stanowisko znajduje się pomiędzy wcześniej wykazanymi przez BERNARDA, BUCZYŃSKIEGO (2008) stanowiskami nr 44 (Łaniewo) i 46 (Olsztyn) oraz na zachód od stanowisk w Mazurskim Parku Krajobrazowym i na wschód od stanowiska w rezerwacie Kociołek (nr 45). Wskazane byłoby dokładniejsze zbadanie Pojezierza Mazurskiego pod kątem stwierdzenia kolejnych stanowisk tego gatunków oraz jednoznacznego stwierdzenia, czy wykazane do tej pory stanowiska stanowią jedyne i izolowane miejsce występowania tego zagrożonego wyginieciem gatunku.

Piśmiennictwo

- BERNARD R. 1998. Stan wiedzy o rozmieszczeniu i ekologii *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) (Odonata: Coenagrionidae) w Polsce. Roczn. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra”, 2: 67–93.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., ŁABĘDZKI A., TOŃCZYK G. 2002. Odonata Ważki. [w:] Z. GŁOWACIŃSKI (red.), Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 125–127.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P. 2008. Stan zachowania i wybiórczość siedliskowa iglicy małej *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) w Polsce. Odonatrix, 4(2): 43–60.
- BERNARD R. 2004. *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840), iglica mała. [w:] Z. GŁOWACIŃSKI, J. NOWACKI (red.), Polska czerwona księga zwierząt, Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego, Kraków – Poznań: 54–55.
- BERNARD R., WILDERMUTH H. 2006. *Nehalennia speciosa*. [w:] IUCN 2006. 2006 IUCN Red List of Threatened Species. Internet: www.iucnredlist.org
- DIJKSTRA K.-D.B. (ed.) (2006): Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe. – British Wildlife Publishing, Gillingham.

Summary

Nehalennia speciosa is one of the most endangered dragonfly species in Europe. In July 2008, two new localities were recorded. Adults were observed in shore vegetation of two water bodies near Dobrze Miasto (north of Olsztyn, Masurian Lakeland), in the area planned to be included in the Natura 2000 network. Together with *Nehalennia speciosa* occurred: *Leucorrhinia albifrons*, *Aeshna grandis*, *Cordulia aenea*, *Erythromma najas*, *Coenagrion puella*, *Ischnura elegans*, *Lestes virens*, *Enallagma cyathigerum*.

Key Words. Odonata, dragonflies, *Nehalennia speciosa*, endangered species, Natura 2000